

DOI 10.31909/26168774.2020-(46)-6
УДК 373.3.091.39:908(477.74)

Ганна ГРАДИНАР*

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ В ПРИДУНАВ'І (1940-1953 рр.): ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ «ІСТОРІЯ РІДНОГО КРАЮ»

У статті висвітлено аграрну політику радянської влади щодо сіл Українського Подунав'я у досліджуваний період. Показано, що у політичному відношенні за допомогою колективізації селянських господарств радянська влада намагалася придушити національно-визвольний рух, а в економічному – створити міцний механізм контролю за виробництвом і розподілом сільськогосподарської продукції, закласти підґрунтя тоталітарній системі.

Також визначено роль і значення застосування мультимедійних презентацій навчання у процесі вивчення матеріалу про рідний край. Розкриті особливості їх використання, як найбільш ефективного та багатофункціонального засобу, який інтегрує величезні освітні ресурси.

Ключові слова: Українське Подунав'я, селянство, колективізація, тоталітарна система, мультимедійні презентації, пояснювально-ілюстративний метод навчання, краєзнавство, колгосп.

Вступ. ХХІ століття не може існувати без інформаційних технологій (ІТ). Ці зміни, звичайно, стосуються і освітньої системи. Інформатизація має надзвичайний вплив на розвиток освіти. Це ми відчуємо вже сьогодні, завдяки використанню вчителем різних інформаційних методів ведення уроків. Широке застосування комп'ютерних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи. Звичайно ж за останні роки, число інформаційнограмотних школярів виросло в десятки разів. Нині дитина опановує комп'ютер раніше, ніж навчається грамотно писати чи читати. І це позитивний момент, який дозволяє широко використовувати ІТ в освітньому процесі.

Історіографія. На сьогодні проблемам впровадження й ефективного застосування мультимедійних технологій в освіті присвячено немало теоретичних і експериментальних праць, вітчизняних і зарубіжних педагогів. таких як М.І. Жалдак¹, Б.В. Братаніч, Л.Л. Базилевська², Н.Г. Семенова³, та інші.

* Градинар Г., аспірантка, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, e-mail: gradinar16121994@gmail.com

¹ Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційнокомунікаційних технологій в навчальному процесі. URL: http://lib.iitta.gov.ua/869/1/Система_підготовки_вчителя.pdf

² Братаніч Б.В., Базилевська Л.Л. (2016) Програма для загальноосвітніх середніх навчальних закладів «Історія рідного краю. Дніпропетровщина» для учнів 5-11 класів. 56 с.

³ Семенова Н.Г. (2007) Мультимедийные обучающие системы лекционных курсов: теоретические основы создания и применения в процессе обучения студентов технических вузов электротехническим дисциплинам: автореф. дис... докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (технические дисциплины, уровень высшего образования)». 34с.

Мета статті полягає у доцільності використання мультимедійних засобів навчання під час вивчення курсу «Історія рідного краю» у середній школі.

Основна частина. Інформаційні технології мають великий діапазон і потенціал можливостей для удосконалення навчального процесу у школі. Одним з дидактичних засобів, що допомагає розвинути потенціал школяра, є мультимедіа, яка дозволяє використовувати текст, графіку, відео і мультиплікацію у режимі діалогу. У процесі навчання учень включає образне мислення, яке допомагає цілісно сприймати запропонований матеріал. З'являється можливість поєднувати теоретичний та демонстраційний матеріали.

Долучити дітей до світового банку знань одне з найважливіших завдань сучасної освіти. Тому використання комп'ютерної системи стає невід'ємною складовою вивчення будь-якого предмета. Особливо цікавою є ця робота під час опанування учнями курсу про рідний край, свою малу батьківщину, землю, де ти народився. Але не тільки новизна будить творчу уяву дитини. Значну роль у цьому відіграє і все те, що прийшло до нас із глибини століть, накопичувалося і передавалось із покоління в покоління. І допомогти осягнути це, засвоїти процес усвідомлення того, як жили наші предки, допомагають сучасні інформаційні технології.

Головна мета факультативного курсу «Історія рідного краю» – формування національної самосвідомості учнів на основі формування любові до рідної землі. Основне завдання курсу – забезпечення наступності між різними ланками шкільної освіти та систематизація комплексу знань про рідний край.

Робота за програмою «Історія рідного краю» у середній школі, набуття досвіду викладання даної дисципліни, практично переконує, що ця програма створює умови для формування особистісного ставлення учня до тих явищ і процесів, які відбуваються на території Українського Подунав'я впродовж її історичного існування. Вона може розглядатись і як своєрідний компонент систематизації знань про рідний край, на основі чого створюються відповідні умови для їхнього практичного застосування.

Зміст курсу будується, переважно, за хронологічно-тематичним принципом. Одна з тем – «Колективізаційні процеси в Українському Подунав'ї у повоєнний період» (11 клас).

Учні 11 класу мають дуже малий життєвий досвід. Вони з захопленням подорожують в минуле, яке їм здається таємничим та незвіданим. Тому для розкриття теми доцільно ввести інформацію з минулого нашої Батьківщини.

Оскільки курс з «Історії рідного краю» для учнів середньої школи не має окремого підручника, то відповідно до методичних рекомендацій, перевагу слід надавати відвідуванню музеїв, виставок, експозицій. Проте, дуже часто це стає неможливим через різні об'єктивні причини. Саме тому розробка циклу уроків-презентацій до розділу: «Колективізаційні процеси в Українському Подунав'ї у повоєнний період» для 11 класу створює умови для розкриття змісту цієї теми повною мірою.

Уроки-презентації під час вивчення краєзнавчого матеріалу є своєрідними міні-телепроектами, цікавими для учнів, що створені на доступному рівні та мають певне змістове та навчальне навантаження. Адже сьогодні телебачення має суттєве значення в нашому житті ми не можемо уявити себе без перегляду телевізійних передач. Школярі також є безпосередніми учасниками цього процесу. На жаль, читання художньої та науково-пізнавальної літератури у сьогоднішній дедалі більше

витісняється телебаченням. Відсутність фільтрації всього, що бачать наші діти, призводить до втрати духовності, моралі покоління, яке підрастає. Тому, одним із визначальних завдань вчителя сьогодні є потреба продемонструвати, застосовуючи сучасні мультимедійні засоби навчання, духовність буття нації. Універсальними для вирішення зазначеної проблеми є уроки вивчення рідного краю.

Зважаючи на те, що тема «Колективізаційні процеси в Українському Подунав'ї у повоєнний період», висвітлює події недалекого минулого, можна використати усноісторичні методи, зокрема, аудіозаписи з опитування свідків подій. Адже одночасний вплив на два найважливіші органи сприйняття (слух, зір) дозволяють досягти набагато більшого ефекту. Доведено, що людина запам'ятовує 20% почутого і 30% побаченого, і більше 50% того, що бачить і чує одночасно. А застосування мультимедіа дає змогу об'єднати текст, звук, графічне зображення, відеозображення.

Починати вивчення теми «Колективізаційні процеси в Українському Подунав'ї у повоєнний період» рекомендуємо з розгляду переісторії. Адже перші спроби впровадження колективізації розпочалися ще у 1940-1941 рр., після приєднання території Бессарабії та Північної Буковини до складу СРСР.

Перший етап аграрних перетворень, який тривав з червня 1940 р. до серпня 1940 р., зводився до ліквідації приватної власності на землю, перерозподілу поміщицької, церковної землі між безземельним та малоземельним селянством. На другому етапі аграрних перетворень (серпень 1940 – червень 1941 рр.) відбувався перерозподіл землі всередині селянського сектора за рахунок господарств заможних селян. Максимальна норма землі на одне селянське господарство в Акерманському та Ізмаїльському повітах мала становити 20 гектарів. Надлишки передавалися до фонду наділення землею безземельного та малоземельного селянства⁴.

Радянська влада докладала багато зусиль для так званої соціалістичної перебудови сільського господарства й діяла за вже опрацьованим сценарієм. Розпочався процес колективізації в краї зі створення державних сільськогосподарських підприємств – радгоспів. До червня 1941 р. в Придунав'ї діяло 12 радгоспів, які мали стати взірцем організації колективних господарств. Бессарабські радгоспи поділялися на спеціалізовані групи (див. Слайд 1).

Спеціалізовані групи радгоспів Бессарабії

- **зернові:** «Арцизький» (с. Теплиця, Арцизький район), «Ренійський» (с. Нагірне, Ренійський район), «Саратський» (с. Світлодолинське, Саратський район), «Бессарабський» (с. Підгірне, Тарутинський район), «Комунар» (с. Весела Долина, Тарутинський район);
- **виноробні:** «Шампань України» (с. Надєждівка, Арцизький район), «Грона» (с. Ломбровка, Бородинський район), «Південий» (с. Розівка, Саратський район), «Лиманський» (с. Семенівка, Саратський район), «Шабо» (с. Шабо, Лиманський район), «Приморський» (с. Базар'янка, Тузловський район);
- **кормові:** «Лиманський» (с. Молога, Лиманський район).

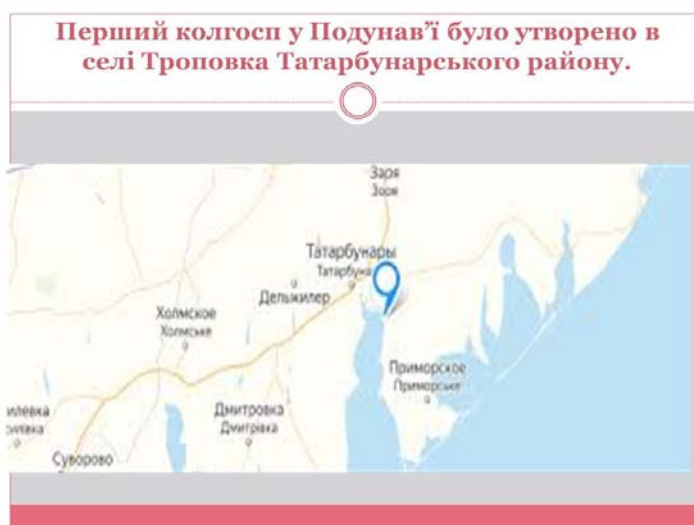
Слайд 1.

⁴ Лебеденко О., Тичина К. Українське Подунав'я: минуле та сучасне. Одеса: Астропринт. 2002. С. 155.

Соціально-політичними і технічними центрами колективізації були МТС. На весну 1941 р. в області працювало 28 МТС, які мали 419 тракторів, 174 комбайни, необхідний причіпний інвентар. Через МТС здійснювалася більшовицька політика комуністів на селі. Техніка обслуговувала лише бідняцькі, середняцькі господарства та сільськогосподарські кооперативи, в той час як селяни одноосібники не могли користуватися послугами МТС.

Створенню колгоспів передували так звані супряги. Вони створювались на добровільних засадах шляхом об'єднання тягла та інвентаря на час сільськогосподарських робіт. Для Подунав'я, де близько 40% сільських господарств були безтягловими, це мало неабияке значення. На осінь 1940 р. в області було утворено 14 тис. супряг, які об'єднували 47 тис. бідняків і середняків.

Лютий 1941 р. став початком утворення колгоспів в регіоні. Наочно місце утворення першого колгоспу у Подунав'ї слід продемонструвати на карті регіону (див. Слайд 2)⁵.

Слайд 2.

Слайд 3.

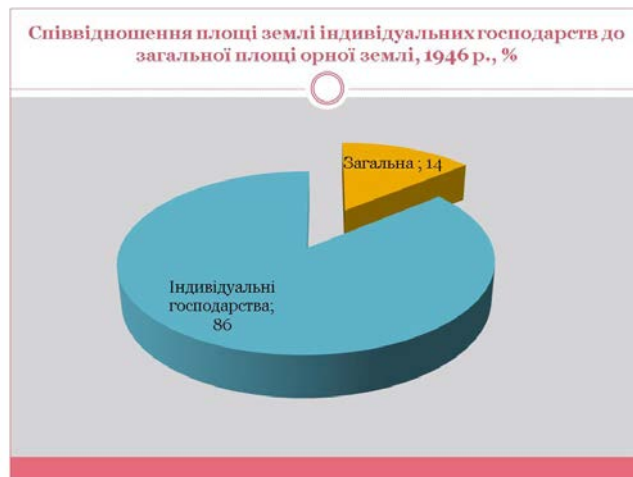
⁵ Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі – КУ ІА). Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих. Спр. 4. Довідка про відновлення і розвиток народного господарства за 1944-1947 рр. 347 арк.

У червні цього ж року в області 27 940 бідняків та середняків об'єдналися в 216 колгоспів, які мали у своєму розпорядженні 214 тис. гектарів землі, що становить 24% до загальної площі орної землі, які знаходиться у селянському секторі.

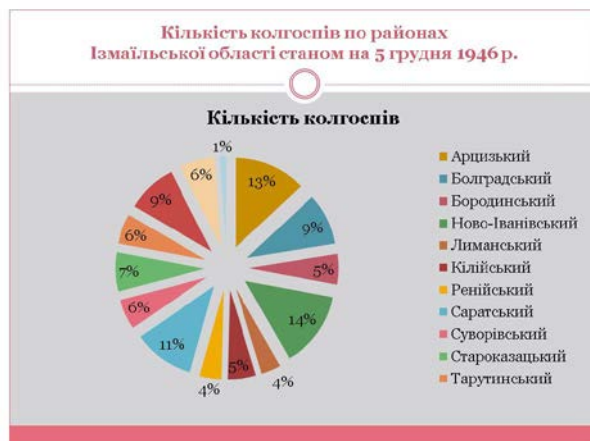
Візуалізувати відсоткове співвідношення можна за допомогою діаграми (див. Слайд 3). З метою приваблення селянства до колгоспів, держава надавала допомогу в організації господарства та зміцнення їх матеріальної бази.

Однак, для створення нових колгоспів та радгоспів не вистачало земельного фонду. Тому з колгоспних господарств було виділено 28 360 га орної землі.

Вже на початку четвертої п'ятирічки (1946-1950 рр.) в індивідуальних господарствах краю знаходилося 86% всієї орної землі регіону. Так, 21 726 безземельних та малоземельних господарств володіли 67 472 га⁶. В середньому на одне господарство приходилось 3,1 га землі. Решта вільної землі знаходилася у державному фонді. Наочно ці данні продемонструємо у діаграмі (див. Слайд 4).

Слайд 4

Слайд 5.

⁶ Центральний державний архів громадських об'єднань Ф. 1. Центральний комітет КП(б) України. Оп. 46. Спр. 356. Постанови ЦК КП(б) України. Довідки, записки, відомості про організаційно-партійну допомогу по відновленню сільського господарства, просвітницьких закладів області. 105 арк.

В перші післявоєнні роки особливих успіхів в процесі колективізації не спостерігалось. Стан післявоєнного колгоспного будівництва слід презентувати у таблиці-діаграмі (див. Слайд 5).

З представленої діаграми спостерігаємо найбільше зростання кількості колгоспників у Ново-Іванівському районі. Так, за даними статистичного управління Ізмаїльської області у Ново-Іванівському районі (12 сіл) станом на 1 лютого 1946 р. проживало 54 153 особи. З них лише 1 522 ос. були колгоспниками, 51 847 – одноосібниками, 782 – інші верстви населення. Загалом налічувалося 11 206 господарств, з яких: 321 господарств, більшість колишніх наймитів та бідняків; 10 488 – одноосібних господарств; 397 – інші⁷. Таким чином у 1946 р. в Ново-Іванівському районі лише 2,8% від загальної кількості господарств об'єдналися в колгоспи. На початок 1947 р. цей показник зріс у 19 разів та становив 54,3%⁸. Таке стрімке збільшення підтверджує факт примусового вступу селян до лав колгоспників, адже природно таке зростання здається неможливим.

Однак, попри значні організаторські, адміністративні зусилля, процес колективізації сільського господарства Українського Подунав'я проходив з великими труднощами. На початку 1948 р. в регіоні було колективізовано лише незначну частину селянських господарств – 56,7% одноосібних господарств об'єдналися у колгоспи (див. Слайд 6).

Слайд 6.

Початок відновлення сільського господарства в Подунав'ї збігся з голодом 1946-1947 рр. До тяжкої ситуації в сільському господарстві додався дуже несприятливий клімат. За таких умов створювати нові колгоспи стало значно важко.

Відбудова народного господарства УРСР відбувалася за випробуваними у передвоєнні роки методами індустріалізації. Сільське господарство Українського Подунав'я за першу післявоєнну п'ятирічку (1946-1950 рр.) досягнуло довоєнного

⁷ КУ ІА Ф. Р-424. оп. 1. Статистичне управління Ізмаїльської області. м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 875 Довідки про чисельність населення по містах та районах області за 1946 рік порівняно з 1940 і 1945 рр. 358 арк.

⁸ КУ ІА Ф. Р-424. оп. 1. Статистичне управління Ізмаїльської області. м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 875 Довідки про чисельність населення по містах та районах області за 1946 рік порівняно з 1940 і 1945 рр. 358 арк.

рівня виробництва, попри слабку матеріально-технічну базу у сільськогосподарському секторі та жахливі наслідки голоду 1946-1947 рр.

Висновки. Таким чином, вважаємо, що створення та використання уроків-презентацій дає максимальний ефект у середній школі. За допомогою мультимедійних засобів, відповідного комп'ютерного забезпечення, учні мають можливість наочно вивчати та запам'ятовувати інформацію у ході уроку. Такий підхід до проведення занять допомагає зробити навчально-виховний процес цікавим та захоплюючим.

Методика використання мультимедійних технологій у процесі вивчення матеріалу про рідний край сприяє наступному:

- посиленню мотивації навчання учнів;
- вдосконаленню системи управління навчанням на різних етапах уроку;
- зростанню якості навчання і виховання, підвищенню інформаційної культури учнів;
- підвищенню рівня обізнаності учнів щодо сучасних інформаційних технологій;
- демонстрації можливостей комп'ютера не лише як засобу для гри.

Представлену технологію можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння інформації на основі сполучення навчального матеріалу з його зоровим сприйняттям.

Під час використання на уроці мультимедійних технологій структура уроку принципово не змінюється. У ньому, як і раніше, зберігаються всі основні етапи, змінюються, можливо, тільки їх тимчасові характеристики. Необхідно відзначити, що етап мотивації в даному випадку збільшується і несе пізнавальне навантаження. Це необхідна умова успішності навчання, оскільки без інтересу до здобуття знань, без уяви і емоцій немислима творча діяльність учня.

Література:

Братаніч Б.В., Базилевська Л.Л. (2016) Програма для загальноосвітніх середніх навчальних закладів «Історія рідного краю. Дніпропетровщина» для учнів 5-11 класів. 56 с.

Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. URL: http://lib.iitta.gov.ua/869/1/Система_підготовки_вчителя.pdf

Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі – КУІА). Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих. Спр. 4. Довідка про відновлення і розвиток народного господарства за 1944-1947 рр. 347 арк.

КУ ІА Ф. Р-424. оп. 1. Статистичне управління Ізмаїльської області, м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 875 Довідки про чисельність населення по містах та районах області за 1946 рік порівняно з 1940 і 1945 рр. 358 арк.

Лебеденко О., Тичина К. (2002) Українське Подунав'я: минуле та сучасне. Одеса: Астропринт. С. 155.

Семенова Н.Г. (2007) Мультимедийные обучающие системы лекционных курсов: теоретические основы создания и применения в процессе обучения студентов технических вузов электротехническим дисциплинам: автореф. дис...

докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (технические дисциплины, уровень высшего образования)». 34 с.

Центральний державний архів громадських об'єднань Ф. 1. Центральний комітет КП(б) України. Оп. 46. Спр. 356. Постанови ЦК КП(б) України. Довідки, записки, відомості про організаційно-партійну допомогу по відновленню сільського господарства, просвітницьких закладів області. 105 арк.

REFERENCES

Bratanich B.V., Bazylevska L.L. (2016) Prohrama dlia zahalnoosvitnikh serednikh navchalnykh zakladiv «Istoriia ridnoho kraiu. Dnipropetrovshchyna» dlia uchniv 5-11 klasiv. 56 s.

Комунaльна установа «Ізмаїльський архів» (далі – КУІА). Ф. R-470. Виконавчий комітет Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих. Спр. 4. Довідка про відновлення і розвиток народного господарства за 1944-1947 рр. 347 арк.

KUIA F. R-424. op. 1. Statystychnе upravlinnia Izmail'skoi oblasti, m. Izmail, op. 1. spr. 875 Dovidky pro chyselnist naseleння po mistakh ta raionakh oblasti za 1946 rik porivniano z 1940 i 1945 rr. 358 ark.

Lebedenko O., Tychyna K. (2002) Ukrainske Podunavia: mynule ta suchasne. Odesa: Astroprynt. S. 155.

Semenova N.H. (2007) Multymedynіne obuchaiushchye systemy lektsyonnykh kursov: teoretycheskye osnovy sozdaniya y pryomeneniya v protsesse obucheniya studentov tekhnicheskyykh vuzov elektrotekhnicheskym dystsyplynam: avtoref. dys... dokt. ped. nauk: spets. 13.00.02 «Teoriya y metodyka obucheniya y vospytaniya (tekhnicheskyye dystsyplyny, uroven vyssheho obrazovaniya)». 34 s.

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan F. 1. Tsentrалnyi komitet KP(b) Ukrainy. Op. 46. Spr. 356. Postanovy TsK KP(b) Ukrainy. Dovidky, zapysky, vidomosti pro orhanizatsiino-partiinu dopomohu po vidnovlenni silskoho hospodarstva, prosvitnytskykh zakladiv oblasti. 105 ark.

Zhaldak M.I. Systema pidhotovky vchytelia do vykorystannia informatsiinokomunikatsiinykh tekhnolohii v navchalnomu protsesi. URL: http://lib.iitta.gov.ua/869/1/Systema_pidhotovky_vchytelia.pdf

Hradynar H. Collectivization in the Danube (1940-1953): use of multimedia presentations in the school course «History of the native land»

The article covers the agrarian policy of the Soviet government towards the villages of the Ukrainian Danube region in the period under study. It is shown that politically, with the help of collectivization of peasant farms, the Soviet government tried to suppress the national liberation movement, and economically - to create a strong mechanism for controlling the production and distribution of agricultural products, to lay the foundations for a totalitarian system.

The role and significance of the use of multimedia presentations of education in the process of studying material about the native land are also determined. Features of their use as the most effective and multifunctional means which integrates huge educational resources are revealed.

Key words: *Ukrainian Danube, peasantry, collectivization, totalitarian system, multimedia presentations, explanatory-illustrative method of teaching, local lore, collective farm.*